

FOLOSIREA INVESTIGATORILOR ACOPERIȚI ÎN EFECTUAREA ACTELOR PREMERGĂTOARE URMĂRIRII PENALE

Conf. univ. dr. Alexandru PINTEA
Universitatea Română de Științe și Arte
„Gheorghe Cristea” din București

Abstract: *In order to appreciate if, in case of committing a felony, it is necessary to initiate the judiciary trial, the judiciary force needs a series of evidence.*

These pieces of evidence can be gathered from the content of the complaint or from other sources such as the preparatory documents regarding the judiciary inquiry.

In certain conditions, in order to gather the data necessary for the beginning of the judiciary inquiry, under-cover investigators are used.

Our paper tries to clarify some aspects connected with the conditions and the situations in which undercover investigators are used, as well as the probatory value of the documents they provided.

1. Investigatorul sub acoperire – cadru legal

Instituția investigatorului sub acoperire a fost și este o necesitate procedurală cu o importanță din ce în ce mai mare pe parcursul procesului penal.

O primă accepție legală a folosirii investigatorilor sub acoperire este dată prin **Legea nr. 143 din 26 iulie 2000**¹ privind combaterea traficului și consumului de droguri, urmare a importanței combaterii acestui fenomen.

Potrivit acestei legi, procurorul poate autoriza folosirea investigatorilor acoperiți pentru descoperirea faptelor, identificarea metodelor și obținerea mijloacelor de probă, în situațiile în care există, indicii temeinice că a fost săvârșită sau că se pregătește comiterea unei infracțiuni prevăzute în lege (art. 21).

Ca investigatori acoperiți pot fi folosiți polițiștii din formațiunile de specialitate care, pot procura droguri, substanțe chimice, esențiale și precursori, în vederea descoperirii activității infracționale și a identificării persoanelor implicate în astfel de activități (art. 22). Autorizarea acestora se face pe o perioadă de cel mult 60 de zile și poate fi prelungită pentru motive temeinice justificate, fiecare prelungire neputând depăși 30 de zile (art. 21 pct. 2).

Actele încheiate de polițiști (investigatori sub acoperire) pot constitui mijloace de probă (art. 22 pct. 2).

Alte precizări nu sunt făcute, însă se subînțeleg, potrivit prevederilor procedural penale în vigoare, că organul de cercetare penală al poliției poate prezenta propuneri procurorului, care prin ordonanță autorizează, pe caz, folosirea investigatorului acoperit (polițist cu identitate schimbată) pe o perioadă limitată la început.

Alt cadru normativ este **Legea nr. 678 din 21 noiembrie 2001** privind prevenirea și combaterea traficului de persoane care prevede folosirea investigatorului sub acoperire în vederea strângerii datelor necesare începerii urmăririi penale, în condițiile legii pentru infracțiunile incriminate în domeniul apărut de aceasta. Nu se fac alte reglementări dar făcându-se trimitere la „condițiile legii”, „de jure” acestea se aplică în completarea Legii nr. 143/2000, ce are prevederi mai dezvoltate.

Actul normativ ce reglementează mai detaliat folosirea investigatorului sub acoperire, denumit

¹ Lege nr. 143/2000, privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, publicată în M. Of. nr. 362/03.08.2000, modificată.

direct „polițist sub acoperire” este **Legea nr. 39/2003** privind combaterea criminalității organizate.

Potrivit prevederilor acestei legi (art. 18, 19, 20: polițiștii sub acoperire sunt folosiți în combaterea infracțiunilor grave din domeniul crimei organizate comise în condițiile incriminării acestora (săvârșite de grupuri organizate). Nu se abrogă expres prevederile anterioare.

Autorizarea pentru folosire a polițistului sub acoperire, emisă de procuror, trebuie să cuprindă: indiciile temeinice care justifică măsura și motivele pentru care este necesară; identitatea sub care polițistul sub acoperire urmează să desfășoare activități autorizate; numele lucrătorului din structura specializată, desemnat să poarte legătura cu polițistul sub acoperire; activitățile pe care le poate desfășura polițistul sub acoperire; perioada desfășurării activităților autorizate.

Se întocmesc rapoarte periodice, scrise, confidențiale, înaintate de polițistul sub acoperire prin ofițerul de legătură, ce constituie mijloc de probă, evidențierea procedurilor în caz de pericol, iminent, survenirea altor activități infracționale ori depășirea autorizării.

În fine, **Codul de procedură penală** (art. 224¹ și 224⁴) condensează prevederile prevăzute în legile anterioare și le prezintă unitar.

Astfel, potrivit art. 224¹ investigatorii sub acoperire sunt lucrători operativi din cadrul poliției judiciare și pot fi folosiți numai pe o perioadă determinată, în condițiile prevăzute în art. 224² și 224³.

Investigatorul sub acoperire culege date și informații în baza autorizației emise potrivit dispozițiilor prevăzute în art. 224², pe care le pune, în totalitate, la dispoziția procurorului

Potrivit art. 224² persoanele prevăzute în art. 224¹ pot efectua investigații numai cu autorizarea motivată a procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

În legătură cu descoperirea infracțiunilor de corupție date în competența Direcției Naționale Anticorupție, s-a prevăzut în art. 17 din **Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 43 din 4 aprilie 2002**², posibilitatea folosirii investigatorului sub acoperire, cu autorizarea motivată a procurorului general al Direcției Naționale Anticorupție, în cazul în care aceasta este necesară pentru descoperirea pregătirii sau comiterii unor astfel de infracțiuni, sau pentru identificarea făptuitorilor, și când aceste date nu pot fi altfel obținute.

Se menționează că investigatorii sub acoperire sunt lucrători operativi din cadrul poliției judiciare și pot fi folosiți numai pe o perioadă determinată și că investigatorii sub acoperire sunt ofițeri de poliție, din cadrul Ministerului Internelor și Reformei Administrative special desemnați în acest scop.

Față de acestea, analizând rolul instanțelor privind activitatea investigatorilor sub acoperire, se pot reține următoarele:

- în cursul cercetării judecătorești instanțele trebuie să verifice mijloacele de probă obținute de investigatorii sub acoperire, fie că este vorba de procesele-verbale întocmite de aceștia, fie că este vorba de alte mijloace de probă;

² Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 43 din 4 aprilie 2002 privind Parchetul Național Anticorupție, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 244 din 11 aprilie 2002, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 503 din 11 iulie 2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 523 din 18 iulie 2002, modificată și completată și prin Legea nr. 161/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 279 din 21 aprilie 2003, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 102 din 24 octombrie 2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 747 din 26 octombrie 2003, aprobată cu modificări prin Legea nr. 26 din 5 martie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 222 din 15 martie 2004, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 103 din 16 noiembrie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1097 din 24 noiembrie 2004, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 24 din 21 aprilie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365 din 27 aprilie 2004, aprobată prin Legea nr. 601 din 16 decembrie 2004, pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 24/2004 privind creșterea transparenței în exercitarea demnităților publice și a funcțiilor publice, precum și intensificarea măsurilor de prevenire și combatere a corupției, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 1227 din 20 decembrie 2004, prin titlurile XVI și XVII ale Legii nr. 247 din 19 iulie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 653 din 22 iulie 2005, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 120 din 1 septembrie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 809 din 6 septembrie 2005, aprobată prin Legea nr. 383 din 16 decembrie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1159 din 21 decembrie 2005, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 124 din 6 septembrie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 842 din 19 septembrie 2005, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 134 din 29 septembrie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 899 din 7 octombrie 2005.

Se au în vedere și dispozițiile din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 826 din 13 septembrie 2005 și din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată.

- în acest scop trebuie verificată autorizația data de procuror pentru a se putea constata emiterea acesteia cu respectarea condițiilor de formă și de fond prevăzute de art. 224² C. proc. pen. Astfel se va verifica dacă autorizarea este emisă de organul competent, respectiv procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, dacă nu este vorba de o infracțiune aflată în competența Direcției Naționale Anticorupție, caz în care autorizarea o dă procurorul general al Direcției Naționale Anticorupție, sau de o infracțiune avută în vedere de Legea nr. 39/2003, când autorizarea o dă procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și sau, după caz, procurorul general al Parchetului de pe lângă curtea de apel.

- în plus, trebuie să se constate dacă din motivarea ordonanței procurorului cuprinzând autorizația, rezultă caracterul necesar și subsidiar al folosirii investigatorului sub acoperire, dacă utilizarea acestuia privește o infracțiune gravă. Se va verifica dacă actele efectuate de acesta s-au realizat în limitele autorizației stabilite conform art. 224² C. proc. pen., respectiv prin activități pentru care a fost abilitat, în legătură cu persoanele bănuite de comiterea unei infracțiuni, în perioada pentru care s-a dat autorizația;

- pentru anumite activități ale investigatorului sub acoperire sunt necesare autorizări speciale. Este cazul „livrărilor supravegheate” pentru efectuarea căroră, conform art. 16 din Legea nr. 39/2003, este necesară o autorizare specială cu conținutul menționat în același text. Într-o asemenea situație, instanța va verifica îndeplinirea condițiilor referitoare și la această autorizare, pentru a aprecia valabilitatea mijloacelor de probă obținute în legătură cu activitatea respectivă.

Mai amintim că și, **Legea 218 din 23 aprilie 2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române**³ permite ca pentru prevenirea și combaterea corupției, a criminalității transfrontaliere, a traficului de ființe umane, terorismului a traficului de droguri, a spălării banilor, a infracțiunilor informatice și a crimei organizate, la propunerea Inspectoratului General al Poliției Române, cu aprobarea ministrului de interne și cu autorizarea procurorului desemnat de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, Poliția Română să poată folosi informatori și polițiști sub acoperire pentru culegerea de informații în vederea valorificării acestora ca probe în timpul unui proces, în instanță. Autorizarea procurorului va fi emisă în scris pentru o perioadă de maximum 60 de zile și poate fi prelungită, în aceleași condiții, pentru alte perioade de câte 30 de zile fiecare. Toate aceste autorizații vor fi confidențiale și nu vor fi făcute publice.

Legea instituie principiul după care sursele de informare, metodele și mijloacele activității de culegere a informațiilor au *caracter confidențial* și nu pot fi dezvăluite de nimeni în nici o împrejurare. Excepție fac cazurile în care îndatoririle funcției, nevoile justiției sau legea impune dezvăluirea lor. În aceste situații, dezvăluirea se va face, după caz, cu asigurarea protecției necesare. Prin activitatea de culegere, verificare și valorificare a datelor și informațiilor, polițiștii nu trebuie în nici un fel să lezeze sau să îngreuească, în mod ilegal, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, viața privată, onoarea sau reputația acestora. Ministerul de Interne asigură protecția polițiștilor care, lucrând sub acoperire, au fost deconspirați în împrejurări care exclud culpa acestora.

2. Posibilitatea instanței de judecată de a cunoaște identitatea reală a investigatorului sub acoperire⁴

Practica neunitară și oarecum contradictorie a instanțelor de judecată precum și a organelor de urmărire penală ne oferă posibilitatea de a analiza o problemă apărută și anume aceea dacă instanțele de judecată au dreptul de a cunoaște, în anumite situații, identitatea reală a investigatorului sub acoperire.

Activitatea investigatorului sub acoperire nu are corespondent expres între mijloacele de probă enumerate de art. 64 din Codul de procedură penală.

Așa cum am mai arătat instituția investigatorului sub acoperire a fost introdusă pentru prima dată în legislația noastră prin art. 21 din Legea nr. 143/26 iulie 2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri și prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 43/4 aprilie 2002 privind Parchetul Național Anticorupție.

³ Publicată în Monitorul Oficial nr. 305 din 9 mai 2002.

⁴ Herghelegiu, Liviu, *Despre posibilitatea instanței de judecată de a cunoaște identitatea reală a investigatorului sub acoperire*, Revista Dreptul nr 5/2005 pp. 253-256.

Ulterior, această instituție a fost preluată și de alte legi penale speciale cum ar fi Legea nr. 78/2000 privind prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, Legea nr. 678/21 noiembrie 2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, Legea nr. 38/21 ianuarie 2003 privind prevenirea și combaterea crimei organizate etc.

Prin Legea nr. 281/2003 a fost modificat Codul de procedură penală, ocazie cu care au fost introduse art. 224¹-224⁴ care reglementează instituția investigatorului sub acoperire. Modul de funcționare a acestei instituții în faza de urmărire penală și limitele actelor efectuate de investigatori sub acoperire au fost analizate pe larg în doctrina judiciară.

Cu toate acestea practica organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată a fost cât se poate de contradictorie.

Potrivit prevederilor art. 224² alin. 1 C. proc. pen. investigatorii acoperiți pot efectua investigații numai cu autorizarea motivată a procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

Autorizarea este dată prin ordonanța motivată - a procurorului desemnat, pe o perioadă de 60 de zile și poate fi prelungită pentru motive temeinic justificate, fiecare prelungire neputând depăși 30 de zile, iar durata totală a autorizării, în aceeași cauză și cu privire la aceeași persoană nu poate depăși un an.

În dosarele înaintate de organele de urmărire penală instanțelor de judecată nu se regăsește această ordonanță motivată și nici evidența prelungirilor ulterioare, aspecte de natură să pună la îndoială însăși legitimitatea probelor obținute de investigatorul sub acoperire, pentru că potrivit prevederilor art. 64 alin. 2 C. proc. pen. mijloacele de probă obținute în mod ilegal, sau adăugăm noi pentru care nu există dovada că au fost obținute în mod legal, nu pot fi folosite în procesul penal.

De asemenea, deși în rapoartele informative întocmite de investigatorul sub acoperire este indicat numărul autorizației emise de Parchet, în dosarul de urmărire penală organele de urmărire nu atașează o copie a acestei autorizații emise în baza ordonanței motivate a procurorului anume desemnat.

Se invocă de către organele de urmărire penală caracterul ocult al unor asemenea cauze (prevederile art. 224¹ alin. 1 C. proc. pen.), fie faptul că aceste informații sunt informații clasificate conform Legii nr. 182/2002 cu toate că nu exista nici o dovadă că acest gen de acte au fost declarate ca fiind secrete de serviciu de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și au fost înregistrate ca atare la Registrul național pentru protecția informațiilor clasificate. Pe de altă parte prevederile art. 33 din Legea nr. 182/2002 sunt categorice în a arăta că existența informațiilor clasificate nu pot, sub nici o formă, să împiedice îndeplinirea justiției.

În practica organelor de urmărire penală a apărut și o nouă categorie, sui-generis, aceea de „colaborator al investigatorului sub acoperire”. Fără ca acest concept să fie reglementat de Codul de procedură penală sau de vreo lege specială în domeniu, colaboratorul investigatorului sub acoperire îndeplinește acte premergătoare care intră în competența investigatorului sub acoperire, fără a fi lucrător de poliție, fără a fi investigator sub acoperire autorizat în condițiile art. 224¹-224⁴ C. proc. pen. sau martor protejat în condițiile art. 86 C. proc. pen.

Organele de urmărire penală apreciază că autorizația dată investigatorului sub acoperire acoperă și activitatea colaboratorului investigatorului acoperit, cu toate că actele îndeplinite de acesta sunt lovite de nulitate absolută - potrivit prevederilor art. 64 alin. 2 C. proc. pen. coroborat cu art. 197 C. proc. pen.

Investigatorii sub acoperire sunt potrivit prevederilor art. 224¹ alin. 2 C. proc. pen. lucrători operativi din cadrul poliției judiciare și care pot fi folosiți numai pe o perioadă determinată.

Sunt cazuri în care sesizări venite din partea organelor de stat cu atribuții în activitatea de informații pentru realizarea siguranței naționale nu sunt transformate în acte de urmărire procesual penale⁵.

De asemenea, în cazul investigatorilor acoperiți din cadrul poliției judiciare se întâlnesc situații în care actele îndeplinite de aceeași persoană sunt folosite ca emanând atât de la investigatorul sub acoperire, cât și de la lucrătorul de poliție, caz în care investigatorul sub acoperire întocmește acte procesuale cu identitatea sa reală, în dorința evidentă de a da o mai mare credibilitate probelor

⁵ Tanislav, E., *Instituția informatorului în legea penală română*, în „Dreptul” nr. 7/2003, pp. 175-178.

administrare în faza de urmărire penală⁶.

În situații mai recente, organele de urmărire penală au folosit doar raportul investigatorului sub acoperire pentru reținerea și arestarea unui suspect bănuț că a livrat o doză de stupefiante investigatorului sub acoperire, în condițiile în care suspectul nu recunoaște acest lucru⁷.

Se pune deci întrebarea dacă, în anumite situații, instanța de judecată poate să procedeze la audierea investigatorului sub acoperire și poate să cunoască identitatea reală a acestuia?

Așa cum s-a arătat în doctrină⁸ investigatorii acoperiți pot fi folosiți nu numai în domeniul actelor premergătoare, ci și pentru strângerea de probe pe parcursul procesului penal. Având în vedere principiile Curții Europene a Drepturilor Omului în materia probelor, nu s-ar putea baza o condamnare exclusiv pe o astfel de probă care nu permite executarea drepturilor corespunzător unui proces echitabil (cu respectarea contradictorialității și publicității), ci ar trebui să existe și alte probe, precum și compensațiile de ordin procesual.

Potrivit prevederilor art. 224⁴ alin. 2 C. proc. pen. numai procurorul competent să autorizeze folosirea unui investigator sub acoperire are dreptul să-i cunoască adevărata identitate, cu respectarea secretului profesional.

Nu vedem de ce instanța de fond, investită cu judecarea cauzei, să nu poată cunoaște adevărata identitate a investigatorului sub acoperire, cu respectarea aceluiași dispoziții privitoare la păstrarea secretului profesional și eventual să procedeze la audierea acestuia, prin mijloacele tehnice specifice prevăzute de art. 86²-86⁴ C. pr. pen.

Spiritul Legii nr. 281/2003 care a modificat Codul de procedură penală a fost acela de a acorda judecătorului (care reprezintă un magistrat imparțial în spiritul Convenției europene a drepturilor omului) posibilitatea de a cenzura actele de urmărire penală și de a verifica respectarea drepturilor procesuale ale părților implicate în proces de către organele de urmărire penală.

⁶ În acest sens dosarul nr. 1536/2004 în care s-a pronunțat decizia penală nr. 688/R/2004 a Curții de Apel Galați.

⁷ În acest sens încheierea de ședință nr. 129/25 octombrie 2004 a Tribunalului Vrancea (nepublicată).

⁸ A. Hărăstășanu, O. Predescu, *Investigatorul sub acoperire. Rolul instanțelor de judecată privind activitatea acestuia*, în „Dreptul” nr. 5/2004 pp. 14-20; C. Popescu, *Drepturile de procedură în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Editura All Beck, București, 2003; Hotărârea din 25 septembrie 2001, secția a II-a, cauza P.G. și J. H. contra Regatului Unit, pp. 64-73.